

է այս կամ այն եղանակը, նաև շատ է քաղցր-մեղցր: Յանցանքը մի քիչ էլ այն դօրեղ ձգտումն է դէպի արևելեան եղանակները, որով ինչպէս երևում է, շատ է տոգորուած մեր նոր երաժիշտը: Նա սիրահար է նաև զարդարուն ոճի և առհասարակ նրա գրուածքը յստակ չէ: Գուցէ նա ժամանակին աւելի յաջող արեաներ գրի, քան երգեր: Ոճի զարդարունութիւնը քնասել է նաև նրա երկրորդ պրակի ժողովրդական երգերին:

Նրանց մէջ մեր կարծիքով յաջողուածներն են «Սարերի հովին մեռնիմ» և «Սարէն կուգայ ձիաւոր» երգերը, որոնց մէջ նա բացառապէս ազատ է մնացել աւելորդ մանրացումներից ու ֆորշաքներից: Եւ այդ է մեր գրաւականը, որ պարոնը շնորքի տէր է և ապացուցանելու է այդ:

Չկարողանալ մինչև վերջը անխափան տանել երաժշտական կրթութիւնը, մնալ թերի.— ահա մեր բոլոր երաժիշտների և մանաւանդ երգիչների ցաւը: Պ. Բաղդասարեան, որի շնորհքը անտարակոյս է, դեռ չվերջացրած երաժիշտ է, որին պայմանները նետել են ասպարէզ: Նրա ստեղծած արևելեան օրկէստրը՝ ասիական գործիքներով՝ ապագայ ունի: Նա մի համակրելի երգ էլ ունի. «Մի լար բլբուլ» — կէս ասիական և կէս եւրոպական մի եղանակ, որի մէջ կայ տրամադրութիւն և վերապահման զգացում:

Ահսոս որ մեր միջավայրից հեռու է փթթում մի շնորհալի ծաղիկ ևս — պ. Սպենդիարեան, որ անտարակոյս մի իսկական ձիւրք է: Մեղ ծանօթ է նրա «Սայթարմա» գրուածքից հանած մի կտորը, տպուած պ. Բաղդասարեանի «Գեղարուեստական ալբոմի» մէջ: Դա թաթարական մի եղանակ է, որ օրկեստրի մէջ հաբօյի գործիքով մի իսկական կախարդական տպաւորութիւն կը թողնի:

Կրեւենդօ

II

Գեղարուեստը խրախուսող ընկերութեան XIV-րդ ցուցահանդէսը:

Ահա մի ամբողջ ամիս ու կէս է, որ բաց է այդ ցուցահանդէսը, բայց թիֆլիսի հասարակութիւնը զարմանալի անտարբերութիւն է ցոյց տալիս, չի յաճախում նրան: Փառքի Տաճարի առաջ ծածանող դրօշակներն են միայն ցոյց տալիս, որ գեղարուեստի տօն է այդտեղ: Բայց մտէք ներս և դուք կը տեսնէք իրանց նկարիչներին և քանդակագործներին, որոնք մեղաւաղձութեամբ գնահատողներ են սպասում...

Սեղճերը որքան աշխատանք, որքան ոգևորութիւն են

թափել, էլ չենք ասում գոյների, կտաւի, մողեղների, շրջանակների, գիպսի և այլ նիւթերի վրայ մսխած արիւն քրտինքով աշխատած կոպէկների մասին: Այլ վերաբերմունք անկուտուրական հասարակութեան կողմից դժուար էլ է սպասել: Կովկասը Եւրոպայ չէ, ուր գեղարուեստի համար տաճարներ են կառուցւում և նկարչի ստեղծագործութիւնը սիրով և խնամքով ժողովում են այնտեղ և պահում ամբողջ ժողովուրդի ճաշակի ազնուացման, գեղեցիկի ըմբռնումը զարգացնելու նպատակով: Մեզանում նկարները լոկ իբր բուրժուական սալոնների և կաբինետների զարդ են ծառայում...

*

Ներկայ ցուցահանդէսը պարունակում է իր մէջ մօտ 300 մեծ ու փոքր պատկերներ ու արձաններ:

Այս անգամ պատկերների դասաւորութիւնը անցեալ տարիների պէս չէ և իւրաքանչիւր նկարչի գործքեր առանձին են համախմբուած: Պատկերների մեծամասնութիւնը մեր երկրին հարապատ պէյզաժներ, ժանրեր և տիպեր են. նկատելի է, որ գնալով մեր նկարիչները աւելի կարևորութիւն են տալիս մեր երկրի այդ հարստութիւնները երևան հանելու. այդ երևոյթը ուրախալի է մանաւանդ այն կողմից, որ ժողովուրդը այդպիսով կը սկսի ըմբռնել գեղարուեստի նշանակութիւնը և սիրել նրան:

Աչքի է ընկնում մի հանգամանք ևս. այդ այն է, որ նկարիչները ի ցոյց են դնում և չվերջացրած, չկատարելագործած, չմշակած աշխատութիւններ: Բայց այդ հասկանալի կը դառնայ, եթէ ասենք, որ նկարիչները մեզանում դեռ անկարող են ապրել միմիայն իրանց վրձինի արտադրութիւններով և ստիպուած են դպրոցներում դասեր տալով հայթայթել իրանց ապրուստը... Թէ դրանով որքան աննպաստ պայմաններ են ստեղծւում ազատ, խաղաղ ստեղծագործութեան համար, դա պարզ է ինքն ըստ ինքեան: Այն էլ ուրախալի է, որ հասարակութիւնից չքաջալերուելով անգամ մեր նկարիչները շարունակում են աշխատել ընտրած ասպարէզներում տարէցտարի առաջադիմելու առհաւատչեաներ ներկայացնելով:

*

Ծանօթացնենք մեր նկարիչների և քանդակագործների հետ, դասակարգելով նրանց ազգանունների այբուբենական կարգով:

Արտագեանի 9 նկարի մէջ աչքի են ընկնում № 3—«Նորմանդուհի պառաւի գլուխը» և № 7—«Մոհոսի պարկում».

վատ չէ և № 6—«Այգում»:

Բաշինջաղեանը ի ցոյց է դրել 38 պատկերներ, որոնց մէջ կան անցեալ ցուցահանդիսից կրկնութիւններ, սակայն շտկած, գեղեցկացրած: Այդպիսի կրկնութիւնները հետաքրքրական են այն կողմից, որ կարելի է հետեւի թէ նկարիչը ի՞նչպէս է կատարելագործութիւն մտցնում իր ստեղծագործութիւնների մէջ: Օրինակ, № 42—«Լուսնեակ գիշեր Քուռի վրայ» (Օրթաջալա) այժմ աւելի լուսացել է, № 46—«Արարատը դարնան», № 65—«Կաղըէկ արշալոյսին» այժմ այլ դիրքով և գոյներով են քան առաջ:

Նկարչի նոր աշխատութիւնների մէջ մենք գտնում ենք Ղարաբաղի բնութիւնից վերցրած մի շարք նկարներ: Այդպէս, № 40—«Գիշերը Շուշուայ շրջակայքում» նկ.—ի մէջ մենք տեսնում ենք, որ նկարիչը հարուստ էստետիկական զգացմունքներով մի բանաստեղծ է: Լոյսի բեկրեկման, երանգների նրբութեան մի վիրտուոզ է Բաշինջաղեանը. օրինակ, տեսէք նրա «Արևի մայր մտնելը Սևանայ լճի վրայ» № 58,—օրուայ չորս ժամանակները «Առաւօտը» (№ 52), «Կէսօրին» (№ 53), «Երեկոյեան» (№ 54) և «Գիշերը» (№ 55) համողութեամբ համար մեր ասածի մէջ:

Օր. Կոլչինան առաջին անգամն է մասնակցում ցուցահանդիսին և նրա միակ պատկերը «Նոր բամբասանք» (№ 123) լաւ ծանր է, լաւ էլ նկարուած, մանաւանդ գոյների կողմից, թէև համաչափութեան (պրոպորցիա) և գծագրութեան մէջ կան քիչ-միչ թերութիւններ:

Զախարով իր քսան և եօթ պատկերների և էտիւդների մէջ ևս ցոյց է տալիս՝ որ բանաստեղծական ոգի ունի, ուսումնասիրում է բնութիւնը: Անաշոյ կն նրա նատուր-մորտերը: Մի բան, որի մէջ Զախարովը առանձին աչքի է ընկնում այդ նրա գերազանցութիւնն է ծառեր նկարելու մէջ:

Զոմմերի նկարները հարուստ են իրանց փայլուն գոյներով. նա սիրում է գեղեցկացնել, էֆէկտաւոր դարձնել իր նկարները, թէկուզ մի քիչ էլ ի ֆլաա ճշմարտութեան: Նրա մի քանի պատկերների մէջ կան մասեր, որոնք հիանալի են, սակայն իբրև ամբողջութիւն պակասաւոր են. օրինակ, № 104 «Տեղափոխութիւն». այդտեղ երկինքը և սարերը դեղին գոյների տակ ճնշուած՝ անբնական են, մինչդեռ առաջին պէյզաժը իր ժանրով ցայտուն կենդանութեամբ է դուրս բերուած մեր առջև: Լաւ են նրա № 105 «Աղբիւրի մօտ», ինչպէս և Թուրքեստանի ժանրեր ներկայացնող 116, 117 և 120 №-երը:

Թէոլէմէզեան արդէն երկրորդ անգամն է որ հանդէս է գալիս իր աչքի ընկնող աշխատութիւններով: Այժմ նա տուել է 14 գործեր—ժանր, պէյզաժ և պորտրետ: Նրա «Տաճարը»

(№ 170), «Լոռեցի հայ տղայի տիպը» (№ 167), «Գիւղացի քահանան» (№ 168), «Մահարձանի ժօտ» (№ 159) լաւ, աւարտած գործքեր են. մեծ աշխատասիրութիւն և ինքնուրոյնութիւն է երեւում նաև նրա պէյզաժների և պորտրետների մէջ, Թէւշէմէզեանի նկարչութիւնը յիշեցնում է հին վարպետների գործքերը:

Թօիղզէն դրել է մի քանի էտիւդներ. դրանց մէջ կան լաւերն էլ, թոյլերն էլ: Վատ չեն №№ 258, 252, 248, 250, իսկ տիպերի մէջ № 142:

Լուկինը այս անգամ դրել է ութ կտոր նկարներ: Համեմատելով անցեալ տարուայ էտիւդներին՝ դրանք աւելի թոյլ են:

Դոդորովիչը նորից հանդէս է եկել մեղրամոմից շինած մի քանի ֆիգուրներով, որոնց մեծամասնութիւնը վերցրուած է Թիֆլիսի կեանքից:

Միքայէլեանի աշխատութիւնների մէջ աչքի են ընկնում գիպսից շինած նրա մի քանի քանդակագործ ֆիգուրները, «Պառաւր գուլպա գործելիս» (№ 220), «Լողանալուց յետոյ հոտմայեցոց բաղնիքում» (№ 214), «Ղարաբաղի հայ կնոջ տիպը» (№ 225): Երիտասարդ արձանագործը դեռ շատ ժամանակ ունի իր առաջ աւելի կատարելագործուելու համար:

Մրալիշվիլին դրել է մի հատիկ պատկեր, (№ 132) «Կալոս կրեպա» (կալաբաժին): Գեղարուեստական տեսակէտից և տեխնիկայի կողմից շատ թոյլ մի գործ, որ աչքի է ընկնում իր տենդենցիօզ բովանդակութեան շնորհիւ:

Յակոբեանը տուել է 29 ժանրեր, նատուր մորտեր և տիպեր: Շատ աջողուած են նրա նատուր-մորտերը: Մի ամբողջ տրագեդիա է պատկերացնում նրա փոքրիկ էտիւդը №11 «Աղքատ». ցնցոտիների մէջ կոլոլուած, ճաղատ, գլխիկոր ծերունի, յենուած դաւազանի վրայ: Որքան տխուր մտածմունքներ է զարթեցնում ձեր հոգու մէջ վրձինի մի քանի հարուածների դրոշմ կրող այդ կտորը...

Շմերլինգի մի հատիկ պատկերը (№ 213) «Ծանծաղուտով»՝ վատ չէ:

Շուլցի էտիւդներն աջող են, գոյները լաւ: Թոյլ են Պաւսկովու ցոյց դրած նկարները: Սկսուած, ուրուագծած կտորներ են Սկլիֆասովսկու էտիւդները: Լաւ նկարուած է № 154 պատկերը, «Նկարիչների անկիւնը Թիֆլիսում»: Իրանց առաջին մասերով աչքի են ընկնում Վիյսէնկովի հինգ պատկերները, միայն մի բան նրանց մէջ թոյլ է. ժանրերը այնպէս է նկարել, որ կարծէք համարել է տերւները: Սկլիֆասովսկու

պէս և Փոգեկը գլխաւորապէս էսքիզներ է նկարել. սակայն աւելի մեծ տաղանդով, էտիւդը, առհասարակ, ուրուագիծ է ապագայ պատկերի համար, բայց կարծէք Փոգեկին վիճակուած չէ իր էտիւդներէից յետոյ պատկերներ ստեղծելու: Նրա (№ 171) «Պոռնաւ երեկոյ» պատկերի մէջ ջուրը նկարուած է վարպետօրէն, ինչպէս և ամպոտ մութ երկինքը: Պատկերի պակասութիւնը կայանում է յետեւի նաւերի մէջ: Նաւերի շրջագծերը շատ են սուր և յետեւի կողմը լուսաւորուած է, փոխանակ մութ լինելու:

Փիրադովը շատ չնչին բան է ի ցոյց դրել, որ արժէք նրա մասին խօսել, իսկ Փրանկէ արձանագործը տուել է ֆորմի և համաչափութեան կողմից այնչափ թոյլ գործեր, որ միմիայն գեղարուեստի տարօրինակ ըմբռնումով կարելի է բացատրել...

Գեղասէր

III

Թիֆլիսի Հայոց Դրամ. Ընկ. ներկայացումները

(«Պատուի համար» դրամա չորս գործողութեամբ Շիրվանզադէի).

Թիֆլիսի Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան խումբը յունուարի 3-ին վերսկսեց իր ներկայացումները: Պ. Շիրվանզադէի նոր պիեսան՝ «Պատուի համար» այդ երեկոյ մեծ հասարակութիւն էր գրաւել թատրոն. կարելի է ասել, որ այդ հետաքրքրութիւնը՝ դէպի հայ հեղինակի ինքնուրոյն և նոր գործը՝ բաւարարութիւն ստացաւ:

Պ. Շիրվանզադէն հայ բեմին տուեց մի բաւական լաւ պիեսա:

Նիւթը վերցրած է վաճառականական միջավայրից, որ ինչպէս ամեն տեղ, նոյնպէս և մեզ մօտ տարաբախտաբար հարուստ է բարոյականութեան ամենատիպական պահանջներէ: Է՛մ ծանր արարքներով: Նիւթապաշտութիւնը, որ մարդկային հոգու ամենաազնիւ հիւթերը քամելու գերազանց յատկութիւնն ունի, վերջ ի վերջոյ զգացմունքներով օժտուած բանական արարածներին դարձնում է մի գազան, մի մոլոխ, որ միայն լափել, ոչնչացնել գիտէ: Մանր զարդանքներով իր գոյութիւնը զարդարող անհատը, որ սկզբում չարիքը գործում էր իր անձնական բարօրութեան համար, վերջ ի վերջոյ մոռանում է նոյնիսկ այդ նպատակը և շարժւում է, ինչպէս ատոմատ, աւելած ու արցունք տարածելով իր շուրջը բոլոր անգիտակցութեամբ: